

CRNA GORA

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST

TEL. + 382 (0)20 406-700

FAX: + 382 (0)20 406-702

E-MAIL: ekip@ekip.me

www.ekip.me

Broj 0102 –5721/1

Podgorica, 19.11.2013, godine

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, na osnovu člana 8, 19 i 43, a u vezi sa članom 40- 50 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl.list Crne Gore“, broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 40/11), člana 202 Zakona o elektronskim komunikacijama (Sl.list Crne Gore br. 40/13) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku („Sl.list Crne Gore“, broj 60/03), Odluke Agencije o pokretanju drugog kruga analize tržišta («Sl.list Crne Gore,» broj.9/2013), Odluke o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekom A.D. na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za 2012 godinu broj 0102-4739/2 od 26.09.2013 godine, Odluke o prihvatanju dokumenta "Tržišta poziva koji završavaju u individualnim javnim telefonskim mrežama i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji -veleprodajni nivo" broj 0102-5718/1 od 19.11.2013. godine, po pribavljenom Mišljenju Agencije za zaštitu konkurencije broj 02-215/2-13 od 13.11.2013 godine , u postupku odredjivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu, na sjednici Savjeta održanoj dana 19.11.2013.godine, donijela je

RJEŠENJE

1. Crnogorski Telekom A.D Podgorica i M:Tel d.o.o. Podgorica se određuju kao operatori sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenim mrežama.

2. Operatoru Crnogorskom Telekom-u a.d. Podgorica određuju se sljedeće regulatorne obaveze:

- 2.1. Obaveza obezbjeđivanja preglednosti - referentna interkonekciona ponuda
- 2.2. Obaveza obezbjeđivanja jednakog tretmana - nediskriminatornost,
- 2.3. Obaveza odvajanja računovodstvenih evidencija,
- 2.4. Obaveza omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, ,
- 2.5. Obaveza nadzora cijena i troškovnog računovodstva.

3. Operatoru M:Tel-u d.o.o Podgorica određuju se sljedeće regulatorne obaveze:

- 3.1. Obaveza obezbjeđivanja preglednosti - referentna interkonekciona ponuda
- 3.2. Obaveza obezbjeđivanja jednakog tretmana - nediskriminatornost,
- 3.3. Obaveza omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, ,
- 3.4. Obaveza nadzora cijena.

4. Operatori iz stava 1 ovog rješenja obavezni su izvršiti regulatorne obaveze određene tačkama 2.1. 2.2. 3.1. 3.2. u roku od 90 dana od dana prijema Rješenja.

5. Operatori iz stava 1 ovog rješenja obavezni su izvršiti regulatornu obavezu određenu tačkama 2.4. i 3.3. danom stupanja na snagu ovog Rješenja.

6. Operatori iz stava 1 ovog rješenja obavezni su u cilju ispunjenja regulatornih obaveza iz stava 2 tačke 2.3. i 2.5 i stava 3 tačka 3.4. , nastaviti sa implementacijom računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, na način i u rokovima propisanim dokumentom Agencije "Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva", koji dokument je sastavni dio ovog rješenja.

7. Operatori iz stava 1 ovog Rješenja obavezni su sklopu regulatorne obaveze iz tačaka 2.5. i 3.4.

- izmijeniti jediničnu cijenu lokalne terminacije sa 0,0093€ na 0,0077€

- izmijeniti jediničnu cijenu single transit terminacije sa 0,0107€ na 0,0101€

u roku od 90 dana od dana prijema ovog rješenja.

Agencija može pristupiti utvrđivanju cijena relevantnih usluga na osnovu Revidiranih regulatornih godišnjih finansijskih izvještaja u periodu do naredne analize relevantnog tržišta.

8. Način i uslovi sprovođenja obaveza iz stavova 2 i 3 ovog Rješenja propisan je dokumentom " Analiza relevantnog tržišta poziva koji završavaju u individualnim javnim telefonskim mrežama i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji -veleprodajni nivo", koji je sastavni dio ovog Rješenja.
9. Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje.

O B R A Z L O Ž E N J E

Zakonom o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore",broj 50/08), članom 8 tačka 18. propisana je, između ostalih, nadležnost Agencije da vrši nadzor tržišta, utvrđuje operatore sa značajnom tržišnom snagom i preuzima preventivne mjere za sprječavanje negativnih efekata značajne tržišne snage operatora. Članom 19 Zakona je utvrđena je u konkretnom slučaju nadležnost Savjeta Agencije za donošenje ovakvih odluka.

Shodno članu 41. i 42 Zakona o elektronskim komunikacijama, Savjet Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost(u daljem tekstu: Agencija), na sjednici od 05.02.2013.godine je donio Odluku o pokretanju drugog kruga analiza relevantnih tržišta. Smjernicama Evropske komisije nacionalnim regulatornim tijelima o definisanju i analizi relevantnih tržišta predviđeno je da se postupak analiza relevantnih tržišta treba sprovoditi periodično u cilju praćenja tehnoloških i strukturnih promjena u sektoru. Pomenutom Odlukom su određena relevantna tržišta usluga na kojima se sprovodi drugi krug analiza tržišta, u cilju ponovnog određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Tržište poziva koji završavaju u individualnim javnim telefonskim mrežama i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo, koje je predmet ove analize, dio je važeće Preporuke, što znači da je Evropska komisija zaključila da su na ovom tržištu zadovoljeni uslovi iz Testa tri kriterijuma, te da je tržište podložno ex ante regulaciji u većini zemalja Evropske unije.

Agencija je u sprovođenju postupka analize tržišta, naročito vodila računa o primjeni Smjernica Evropske komisije za nacionalna regulatorna tijela o definisanju i analizi relevantnih tržišta, kao i primjeni Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima koja podliježu *ex ante* regulaciji.

Zakon o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore",broj 40/13) u pogledu utvrđivanja operatora sa značajnom tržišnom pozicijom, nametanja regulatornih mjera, propisuje ista ovlašćenja Agencije kao i Zakon o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore",broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 40/11), tako da se ovaj postupak shodno članu 202 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore",broj 40/13) nastavlja po starom zakonu.

Na bazi sprovedenog postupka definicije relevantnog tržišta , Agencija je zaključila da se relevantno tržište završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacionu mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, obuhvata usluge interkonekcije koje se nude na pristupnoj tački operatora na kojoj operator prenosi pozive drugih operatora, kao i pozive upućene iz sopstvene mreže,a usmjerene na sopstvene geografske brojeve i negeografske brojeve.

Takođe, Agencija je odredila da je relevantno geografsko tržište za pružanje navedenih usluga u opsegu nacionalno, s obzirom da su identični preovlađujući uslovi konkurencije, pravni i regulatorni okvir i cjenovna politika na čitavoj teritoriji Crne Gore.

Agencija je postupak analize relevantnih tržišta sprovodila u cilju ocjene stepena konkurentnosti na određenom relevantnom tržištu, odnosno procjene da li postoje operatori sa značajnom tržišnom snagom na određenom relevantnom tržištu.

Pri procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu, Agencija je uzela u obzir neke od kriterijuma sadržanih u članu 40. Zakona, a koji su od najveće važnosti kod analize ovog relevantnog tržišta.

Tržišno učešće je kriterijum relativne veličine nekog operatora, odnosno pružaoca usluge na relevantnom tržištu, izračunato na način da se utvrdi procenat u kojem taj operator učestvuje u ukupnoj proizvodnji i/ili prodaji nekog proizvoda i/ili usluge na relevantnom tržištu u određenom vremenskom periodu.

Tržišno učešće se najčešće koristi kao indikator tržišne snage. Iako, u skladu sa Smjernicama Evropske komisije, visoko tržišno učešće nije samo po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage na nekom relevantnom tržištu, malo je vjerovatno da će operator koji nema značajno tržišno učešće imati značajnu tržišnu snagu. Prema tome, operator čije tržišno učešće ne premašuje 25% vjerovatno neće imati značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu i u skladu s tim, operator čije tržišno učešće premašuje 50% je sam po sebi, osim u izuzetnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage. Shodno praksi donošenja odluka od strane Evropske komisije, zabrinutost oko utvrđivanja pojedinačne značajne tržišne snage uglavnom nastaje u situaciji u kojoj operator ima tržišni udio iznad 40%. U skladu sa tim, postojanje značajne tržišne snage može u nekim slučajevima proizaći iz tržišnog učešća koji je manji od navedenog.

Takođe, možemo smatrati da operator na određenom tržištu ima značajno tržišno učešće ukoliko je isti stabilan kroz određeni vremenski period. S druge strane, promjenjivi tržišni udjeli pokazatelji su smanjivanja tržišne snage na relevantnom tržištu, a promjene u tržišnim udjelima ogledaju se u promjenama koje su vidljive kroz promjene u prihodu ili broju usluga, koje operator nudi na tržištu.

Nakon sprovedene analize predmetnog relevantnog tržišta utvrđeno je da Crnogorski Telekom i M:Tel imaju 100% tržišno učešće na tržištu terminacije poziva u sopstvenu mrežu.

Kompenzaciona kupovna moć postoji u situaciji kada određeni operator ima veliku pregovaračku moć, a samim tim i značajan uticaj na konkurenciju, kojim onemogućava da se operator sa značajnim tržišnim učešćem ponaša nezavisno od konkurencije i korisnika.

Kompenzaciona kupovna moć proizlazi iz velikog učešća operatora u ukupnim prihodima drugog operatora kada na tržištu postoji mogućnost izbora pružaoca usluge ili kada je operator u mogućnosti da samostalno pruža određenu uslugu.

Veleprodajna usluga završavanja (terminacije) poziva je vrlo specificna, a trenutno stanje tehnologije na veleprodajnom nivou ne omogućava nikakvu zamjenjivost na strani ponude zbog čega operator čiji je korisnik započeo poziv ne može ugovoriti niti platiti naknadu za završavanje (terminaciju) poziva nekom drugom operatoru, već samo operatoru pozvanog korisnika. U skladu sa navedenim, zbog mogućnosti ostvarivanja

govorne komunikacije među korisnicima različitih mreža, svi operatori na tržištu nude uslugu završavanja (terminacije) poziva. Isto tako, i Crnogorski Telekom i M:Tel, na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu javnu komunikacionu mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji, posjeduju 100% tržišnog udjela.

Uzimajući u obzir stanje na relevantnom tržištu, Agencija je razmatrajući ovaj kriterijum, analizirala sljedeće odnose:

- odnos M:Tel-a i Crnogorskog Telekoma, odnosno kompenzacionu kupovnu moć M:Tel-a s kojom se suočava Crnogorski Telekom prilikom određivanja cijena usluge završavanja (terminacije) poziva;
- odnos Crnogorskog Telekoma i M:Tel-a, odnosno kompenzacionu kupovnu moć Crnogorskog Telekoma s kojom se suočava M:Tel prilikom određivanja cijena usluge završavanja (terminacije) poziva.

Na osnovu podataka o tržišnom učešću Crnogorskog Telekoma i M:Tel-a prema ukupnom trajanju završenih (terminiranih) poziva, može se konstatovati da je Crnogorski Telekom u dominantnoj poziciji u odnosu na M:Tel.

Naime, tržišno učešće Crnogorskog Telekoma prema trajanju minuta završenih (terminiranih) poziva u drugom polugodištu 2012. godine iznosi 98,50%, dok je tržišni udio M:Tel-a 1,50%, tako da je jasno da između Crnogorskog Telekoma i M:Tel-a postoji velika razlika.

Na osnovu navedenog Agencija je zaključila da, u odsustvu regulacije, M:Tel ne bi imao kompenzacionu kupovnu moć na relevantnom tržištu, budući da, zbog svoje male baze korisnika u odnosu na Crnogorski Telekom i niskog učešća u ukupnom broju završenih (terminiranih) minuta u odnosu na Crnogorski Telekom, ne bi mogao izvršiti konkurentski pritisak niti uticati na povećanje cijena usluge završavanja (terminacije) poziva u mreži Crnogorskog Telekoma.

S druge strane, Agencija smatra da bi, u odsustvu regulacije, zbog svih gore navedenih pokazatelja, Crnogorski Telekom imao kompenzacionu kupovnu moć, te bi na taj način mogao uticati na poslovanje M:Tel-a.

Ekonomija obima nastaje smanjivanjem prosječnih troškova zbog povećanja obima pruženih usluga. Operator koji ima veću bazu korisnika, ostvaruje više poziva unutar

svoje mreže i prima najveći broj poziva iz drugih mreža, čime postiže niži jedinični trošak za uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu.

Na osnovu podataka dobijenih od Crnogorskog Telekomu i M:Tel-a, Agencija je zaključila da korisnici M:Tel-a veliku većinu odlaznih poziva prema fiksnim mrežama upućuju ka mreži Crnogorskog Telekomu. S obzirom na navedeni podatak, jasno je da M:Tel u najvećem broju slučajeva plaća Crnogorskom Telekomu za uslugu završavanja (terminacije) poziva, dok se u malom broju slučajeva završavanje (terminacija) poziva događa u njihovoj mreži. Navedeno proizilazi iz činjenice da Crnogorski Telekom ima najveću bazu korisnika, kao i da većina poziva završava (terminira) u njegovoj sopstvenoj mreži.

Takođe, Agencija je zaključila da M:Tel ne ostvaruje ekonomiju obima s obzirom da većina njegovih poziva završava u mrežu Crnogorskog Telekomu.

Odnos odlaznih poziva Crnogorskog Telekomu u sopstvenu mrežu i poziva prema M:Telu potvrđuje da za razliku od odlaznog saobraćaja M:Tel-a, odlazni saobraćaj Crnogorskog Telekomu u velikoj većini slučajeva završava (terminira) u sopstvenu mrežu, dok je veoma mali broj poziva upućen prema fiksnoj mreži M:Tel-a.

Agencija je zaključila da Crnogorski Telekom ima mogućnosti da ostvari ekonomiju obima, s obzirom da mu kod ogromne većine odlaznih poziva uslugu završavanja (terminacije) poziva ne naplaćuje M:Tel, već odlazni saobraćaj završava u sopstvenoj mreži.

Na osnovu sprovedene analize, Agencija je utvrdila da na relevantnim tržištima završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacionu mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo, ne postoji efikasna konkurencija, te odredila Crnogorski Telekom A.D. i MTEL d.o.o kao operatore sa značajnom tržišnom snagom na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu.

U skladu sa smjernicama Evropske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage, operator čiji tržišni udio premašuje 50%, je sam po sebi, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage.

S tim u vezi, činjenice da M:Tel u odsustvu regulacije, ne bi imao kompenzacionu moć, kao i da M:Tel ne ostvaruje ekonomiju obima, ne znače da M:Tel ne može biti određen kao operator sa značajnom tržišnom snagom, imajući u vidu da M:Tel ima 100% tržišno

učešće na tržištu terminacije poziva u sopstvenu mrežu, kako je to odlučeno u dispozitivu. Mtel-u je naložen manji obim mjera zato što je uzeto u obzir da MTEL ne ispunjava kriterijum kompenzacione moći i ekonomije obima.

Na osnovu svega navedenog, Agencija je zaključila da upotreba drugih kriterijuma u procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu nema značaj i da ne bi mogla dati drugi rezultat o statusu značajne tržišne snage.

U postupku analize tržišta, dokument "Analiza relevantnog tržišta poziva koji završavaju u individualnim javnim telefonskim mrežama i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji -veleprodajni nivo" bio je predmet javne rasprave u skladu sa članom 43 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama.

Nakon isteka roka za javne konsultacije pristigli komentari Crnogorskog Telekoma i M:Tel-a su pretežno bili u vezi tehničkih grešaka kao i pitanja troškovnog modela. Naime, Crnogorskom Telekomu i M:Tel-u nije bilo jasno zašto je korišćen metod "benchmark" kad je po prethodnoj Analizi Agencija naložila primjenu troškovnog računovodstva, po kojem su se trebale i formirati cijene.

Agencija je takodje, u skladu sa članom 42 stav 1 Zakona o elektronskim komunikacijama, u postupku analize predmetnog tržišta, dobila pozitivno Mišljenje Agencije za zaštitu konkurencije broj 02-215/2-13 od 13.11.2013 godine.

Agencija na pomenutu primjedbu je odgovorila da je imala mogućnost da, shodno članu 48. Zakona(50/08), koristi metodologiju "benchmarking-a" za potrebe određivanja cijena, uzimajući u obzir specifičnosti domaćeg tržišta. Agencija je naredila cijene iz stava 7 dispozitiva, na osnovu jediničnih cijena iskazanih u regulatornim finasijskim izvještajima (RFI izvještajima) Crnogorskog Telekoma, a koje su utvrđene nakon primjene troškovnog modela, nalazeći da su iste izračunate na osnovu troškova uz prihvatljivu stopu prinosa na investiciona ulaganja. U postupku javnih konsultacija Crnogorski Telekom je insistirao da bude primijenjena cijena koja se dobije nakon implementacije projekta računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva.

RFI izvještaji Crnogorskog Telekoma su odobreni Odlukom(0102-4739/2 od 26.09.2013.godine) o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekom-a na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za fiksnu i mobilnu mrežu za 2012. godinu., tako da je u RFI izvještajima iskazana cijena dolaznih poziva u okviru mrežnog koda pristupne tačke (lokalna terminacija) je 0,0077€, a cijena

nacionalnog dolaznog poziva (single transit) 0,0101€ i kao takve cijene će se primjenjivati u skladu sa zakonskim rokom za izmjenu RIP-a.

Na osnovu aktuelnih i potencijalnih prepreka na Tržištu poziva koji završavaju u individualnim javnim telefonskim mrežama i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo, Agencija određuje Crnogorskom Telekom-u kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom sledeće regulatorne obaveze i to: obavezu obezbeđivanja preglednosti-referentna interkonekciona ponuda, obavezu obezbeđivanja jednakog tretmana-nediskriminatornost, obavezu odvajanja računovodstvenih evidencija, obavezu omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja i obavezu nadzora cijena i troškovnog računovodstva.

Agencija je odredila M:Tel-u , kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom, sljedeće obaveze: obavezu obezbeđivanja preglednosti-referentna interkonekciona ponuda, obavezu obezbeđivanja jednakog tretmana-nediskriminatornost, obavezu omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja i obavezu nadzora cijena.

Crnogorski Telekom i M:Tel kao operatori sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu su dužni da, u sklopu regulatorne obaveze omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, danom stupanja na snagu ovog rješenja preduzmu mjere u cilju ispunjavanja svih opravdanih zahtjeva za pristup i korišćenje određenih elemenata elektronskih komunikacionih mreža i pripadajuće infrastrukture, kako stoji u tačkama 2.4. i 3.3. ovog rješenja.

Crnogorski Telekom i M:Tel su, shodno obavezi transparentnosti propisanoj u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, objavili Referentne interkonekционе ponude 2011.godine. Ovim referentnim ponudama definisani su uslovi pružanja i cijene relevantnih usluga. Objavljivanjem pomenutih Referentnih ponuda ispunjena je mjera preglednosti iz tačkaka 2.1. i 3.1. dispozitiva Rješenja, kao i mjera nediskriminatornosti iz tačke 2.2. i 3.2. jer je Agencija ocjenom usklađenosti Referentnih ponuda Crnogorskog Telekoma i M:Tel-a sa zakonom utvrdila da su uslovi koji se nude u pogledu uslova pružanja i cijene relevantne usluge jednaki za sve , čime je ispunjen i princip nediskriminatornosti

Crnogorski Telekom i M:Tel se shodno obavezi nadzora cijena iz tačaka 2.5 i 3.4. dispozitiva Rješenja dužni da izvrši izmjene u pogledu cijene relevantne usluge i inoviraju Referentne ponudu najkasnije u roku od 90 dana od dana donošenja Rješenja.

Nakon odluke o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekoma A.D. na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za 2012. godinu broj 0102-4739/2 od 26.09.2013. godine, Crnogorski Telekom je dostavio izvještaj o jediničnim cijenama, koji je baziran na istorijskom troškovnom računovodstvu (HCA) i potpuno raspodijeljenim troškovima (FAC), u kojem su dati podaci o jediničnim cijenama za servise iz stava 7 dispozitiva za 2011, 2012, godinu kao i podaci o važećim cijenama.

Agencija može pristupiti utvrđivanju cijena relevantnih usluga na osnovu Revidiranih regulatornih godišnjih finansijskih izvještaja u periodu do naredne analize relevantnog tržišta.

Navedene regulatorne obaveze su adekvatne i proporcionalne identifikovanim aktuelnim i potencijalnim preprekama razvoju konkurencije na relevantnom tržištu, što je detaljno obrazloženo u dokumentu koji je sastavni dio ovog Rješenja.

Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje, shodno članu 19 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama.

PRAVNA POUKA

Protiv ovog rješenja, može se izjaviti žalba Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije u roku od 15 dana od dana prijema rješenja.

Predsjednik Savjeta

Olivera Djurović